

ÄÄNIMAISEMA ON OSA KULTTUURIYMPÄRISTÖÄ

Anne Savola, ympäristöasiantuntija, Satakuntaliitto

Sumuinen maisema, edessäni sokerijuurikaskasa, näkyvyys noin 100 metriä. Edestä, takaa ja sivuilta kuuluvat juurikkaiden nostokoneiden äänet. Seison keskellä Leistilänjärven peltoaukeaa, mutta en näe nostokoneita. Aurinko paistaa sumuverhon takaa, voimajohtopylväiden yläosat alkavat paljastua sumuverhon takaa. Kaukaa metsän reunan suunnasta kuuluu myös liikenteen ääniä, varikset raakkuvat. Mutta mitä nyt – outo kimitys, joka tarkemman tarkastelun jälkeen paljastui pikkutikaksi – keskellä avointa peltoa ojanvarren pensaissa! Niittykirvisen vaimea sirahdus. Sumu hälvenee yllättävän nopeasti, sänkipelto ikään kuin hohtaa edessäni.

Leistilänjärven peltoaukea on täynnä ääniä, on juurikkaan nosto aika. Liikenteen kohina kantautuu yllättävän voimakkaana valtatieltä saakka. Mielenkiintoista on, että peltoalueen itäpäässä olevien työkoneiden äänet eivät kuulu alueen länsipuolelle, tuuliko lienee syynä.

Yllä oleva kuvaus kertoo eräästä lokakuisesta aamustani muutama vuosi sitten Nakkilassa sijaitsevan Leistilänjärven peltoaukealla. Äänien havainnointi on oleellinen osa ympäristön ja maiseman kokemista, ja ne voivat kertoa havainnoijalle käynnissä olevasta työpäivästä läheisellä teollisuuslaitoksella, sokerijuurikkaan nostosta, ulkoilmakonsertista tai luonnonrauhasta jne. Äänien merkittävyydestä huolimatta niiden tarkastelu jää kuitenkin usein taka-alalle alueidenkäytön suunnittelussa ja sitä tukevissa inventoinneissa.

Kuva 1. Sumu peitti eräänä lokakuuisena aamuna Leistilänjärven maiseman Nakkilassa. Sokerijuurikkaan nostoäänet olivat kuitenkin kuultavissa kaukaa. Kuva: Anne Savola.

Kuva 2. Voimajohtopylväiden yläosat paljastuivat vähitellen sumuverhon takaa. Kaukaa metsän takaa kuului liikenteen ääniä ja varikset raakkuivat. Kuva: Anne Savola.

Äänimaisemalla tarkoitetaan sitä äänien kenttää, jossa ihmiset kulloinkin ovat ja miten yksittäiset ihmiset ja yhteisöt tulkitsevat ympäristönsä ääniä ja niihin liittyviä merkityksiä.

Äänimaisema kertoo omalta osaltaan maiseman ja kulttuuriympäristön perusominaisuuksista, kuten arkipäivän toiminnoista. Äänimaiseman koostumus alueilla on myös suunnittelukysymys ja äänimaisema olisi hyvä ottaa yhtenä tekijänä huomioon maisema-alueiden ja kulttuuriympäristöjen inventoinneissa ja suunnittelussa.

Suhtautuminen erilaisiin ääniin on subjektiivista ja tietyt äänet voidaan kokea miellyttävimpinä kuin toiset. Eri maissa tehdyissä tutkimuksissa lintujen äänet on todettu miellyttävimmiksi luonnon ääniksi. Liikenteen äänet voidaan puolestaan kokea ärsyttävinä ja niistä valitetaan herkemmin kuin monista muista ihmistoimintoihin liittyvistä äänistä. Osa äänistä voidaan kokea meluna, mutta monet äänet voidaan kokea myös positiivisiksi, ympäristön ominaisuuksia ilmentäviksi arjen ääniksi. Suhtautumiseen vaikuttavat muun muassa eletty ympäristö, kokemustausta ja arvot. Äänet herättävät myös muistoja.

Kuva 3. Tieliikenteen äänet ovat olennainen ominaispiirre Vihteljärven-Niemenkylän valtakunnallisesti arvokaan maisema-alueen äänimaisemassa. Kuva: Anne Savola.

Äänimaisemanäkökulma nousee alueidenkäytön suunnittelussa usein esille lähinnä melu- ja terveyskysymyksinä, ei niinkään alueen perusominaisuuksiin vaikuttavana tekijänä. Tämä on valitettavaa, koska ympäristön äänet vaikuttavat alueella asuvien viihtyvyyteen, hyvinvointiin sekä ymmärrykseen omasta elinympäristöstään. Valitettavan usein

ympäristön ääniin kiinnitetään huomiota yleensä vasta sitten, kun niistä on tullut jo ongelma ja häiritsevä osa äänimaisemaa.

Kuva 4. Valtakunnallisesti arvokkaalla perinnemaisema-alueella kiurujen taukoamatonta liverrystä, tyyntä, aurinkoa ja edessä aava näkymä Selkämerelle. Leveäkarin edusta vielä jäässä, pulmusparvi pörräsi hetken niityllä, töyhtöhyyppiä ja niittykirvisiä, kurkien huutoa. Kuva: Anne Savola.

Satakunnassa toteutettiin vuosina 2013–2014 osana Satakunnan maisema-alueiden inventointiprojektia erillinen äänimaisemaa koskeva pilottiluonteinen tarkastelu.

Tavoitteena oli herättää keskustelua äänimaiseman merkityksestä maisema-alueilla ja pohtia äänimaiseman vaikutuksia maisema-alueen rajaukseen, arvoluokkaan ja maisema-alueiden kehittämiseen. Kohdealueina olivat Vihteljärven-Niemenkylän ja Yyterin valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä Leistilänjärven kulttuurimaisema. Selvityksen yksi johtopäätös oli, että äänimaisema tulisi ottaa aktiivisemmin esille maisema-alueiden suunnittelussa:

- Äänimaisemaa koskevat karttatarkastelut, subjektiiviset maastohavainnot, asukkaille tehdyt kyselyt ja äänien mahdollinen nauhoittaminen olisi hyvä sisällyttää visuaalisten havaintojen ohella osaksi maisema-alueiden ja kulttuuriympäristöjen inventointeja. Lisäksi maisemakävelyihin voisi mahdollisuuksien mukaan yhdistää äänien havainnointia ja keskusteluja äänien merkityksestä. Tietoisuus oman ympäristön äänistä vaikuttaa siihen, millaiseksi yksilöt ja yhteisöt muokkaavat äänimaisemaa.

Tietoutta äänimaisemien ominaispiirteistä voidaan maankäytön suunnittelun ohella hyödyntää myös kotiseututuntemuksen tai maaseutumatkailunkin kehittämistyössä.

Mitä ääniä kuulet ympärilläsi? Mitä ne kertovat Sinulle ympäristöstäsi? Pysähdy hetkeksi ja heristele korviasi. Minkälaisesta toiminnasta ääni mielestäsi kertoo ja miten itse suhtaudut siihen?

Kuva 5. Sumu vaelteli lauantaina Kirjurissa omaan tahtiinsa, ja auringon säteet taustoittivat välillä maisemaa sumuverhon takaa. Ylävirtaan matkaavan moottoriveneen ääni Kokemäenjoella ja aamuisen liikenteen äänet. Kuva: Anne Savola.

Lisätietoa:

Savola, Anne (2013). Katson maalaismaisemaa ja kuuntelen. 56 s. Satakuntaliitto, Pori.

Savola, Anne (2014). Katson maalaismaisemaa ja kuuntelen – Satakunnan äänimaisemien tarkastelu osana arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointia. Terra 126:2, 84–91.